

PRAEITIS DABARTIES POŽIŪRIU IR LAIKO RITMAI

Martynas LINGSAS

Martynas Lingsas (Martin Lings, 1909–2005) gimė Anglijoje, Lankašyro grafystėje, įgijo klasikinį išsilavinimą, studijavo anglų filologiją, nuo 1935 m. ketverius metus dėstė anglosaksų bei vidurio anglų kalbas Lietuvoje, Kaune. Paskui buvo pakviestas dėstyti anglų literatūrą Kairo universitete Egipte. Paskui vėl grįžo į Angliją, įgijo mokslinį laipsnį iš arabų kalbos, o nuo 1973 m. dirbo Britų muziejaus Rytų rankraščių skyriuje saugotoju. Parašė ir išleido per keturiolika knygų (iš kurių nemaža dalis – apie sufijus ir islamo mistiцизмą). Pagal pasaulėžiūrą ir „kultūrinę tapatybę“, M. Lingsas priklauso vadinamiesiems tradicionalistams, ar tradicionistams. Mus, žinoma, labiausiai domina jo darbuose lietuviški atspindžiai, kurių tikrai yra ne vienas. Kai kas jau versta ir skelbta Liaudies kultūroje (Senosios lietuvių dainos, 1991, Nr. 2; Dangaus šviesulių simbolika, 1992, Nr. 6). Dabar skaitytojui siūlomame vertime lietuviškų atspindžių irgi yra, nors nedaug ir tik pabaigoje. Viliamės, kad ir be jų skaitytojas čia ras kai ką įdomaus ir vertingo, ypač – tradicionistams būdingą itin pagarbų požiūrį į praeitį ir senovės žmones, mūsų protėvius, kokio pernelyg dažnai pritrūksta šiais laikais. Nelietuviška asmenvardžių rašyba atskiru sąrašu pateikta gale.

■ Ar senovės žmonės būtų kitaip žiūrėję į savo pirmuosius protėvius, jeigu būtų žinoję visa tai, ką žino šiuolaikiniai mokslininkai? Šį klausimą iš dalies atitinka kitas: ar religija ir mokslas tikrai nesuderinami? Nes senovės žmonių pažiūros daugiausia rėmėsi religija.

Bet ar būtina religija turi teigti, jog tolimoje pradžioje žmogus buvo sukurtas kur kas pranašesnės būklės, iš kurios jis paskui nupuolė? Be mažiausios abejonės – taip, nes nors ir negalima pasakojimo apie Edeno sodą suprasti pažodžiui, vis dėlto negalima ir manyti jį reiškus ką nors priešinga tam, ką jis sako. Juk alegorijos paskirtis galų gale yra perteikti tiesą, ne melą. Be to, apie Pirmąją pradžią Žmogaus tobulumą ir paskesnę nuopuolį pasakoja ne vien judaizmas, krikščionybė ir islamas. Ta pati tiesa, įvilktą į kuo įvairiausių vaizdinius, mus pasiekė iš visų pasaulio kraštų priešistorinės praeities. Religijos iš tikrųjų vienbalsiai moko ne evoliucijos, o devoliucijos.

Ar ši religinė doktrina tikrai prieštarauja mokslui žinomiems faktams? Ar privalo mokslas, norėdamas likti pats sau ištikimas, laikytis evoliucijos teorijos? Atsakydami į šį klausimą, pacituosime prancūzų geologą Polį Lemuaną, Prancūziškosios enciklopedijos penktojo tomo („Gyvieji organizmai“) sudarytoją, kuris įvairių jo autorių straipsnius apibendrino štai kaip: „Pateiktieji pavyzdžiai rodo, jog evoliucijos teorija yra neįmanoma. Nepaisant regimybės, iš tikrųjų

niekas ja nebetiki... Evoliucija – tai tokia dogma, kuria nebetiki jos pačios kunigai, nors ir toliau viešai išpažįsta ją savo parapijonių labui.“ Be abejo, kad ir gerokai perdėtas – dėl tariamos visuotinės pavadintųjų „kunigų“ veidmainystės, – toks sprendimas, juolab pareikštas tokioje vietoje, yra iškalbingas ne vienu atžvilgiu. Matyt, daugybė mokslininkų tikrai bus perkėlę savo religinius instinktus nuo religijos į evoliucionizmą, kad jų požiūris į evoliuciją pasidarė veikiau sektantiškas nei mokslinis. Prancūzų biologas profesorius Lui Bunuras cituoja ankstesnį Sorbonos zoologijos profesorių Yvą Deliažą: „Aš pasirengęs sutikti, kad jokia žinoma rūšis nėra atsiradusi iš kitos ir kad nėra visiškai jokių duomenų, jog toks dalykas išvis kada nors galėjo nutikti. Ir vis dėlto aš tikiu evoliucija taip, lyg ji būtų įrodyta.“ L. Bunuro komentaras: „Trumpai tariant, ko mokslas iš mūsų reikalauja, tai tikėjimo, ir iš tikrųjų evoliucijos idėja paprastai pristatoma kaip kokia apreišktoji tiesa.“¹ Paskui jis dar cituoja šiuolaikinio Sorbonos profesoriaus paleontologo Žano Piveto prisipažinimą, jog faktais paremtas mokslas „negali priimti jokios iš įvairių evoliuciją siekiančių paaiškinti teorijų ir netgi oponuoja joms visoms. Tai šiek tiek ir nuvilia, ir neramina.“²

Darvino teorijos sėkmę didžia dalimi lėmė plačiai paplitęs įsitikinimas, jog XIX a. europietis

1 *Le Monde et la Vie*, 1963 m. lapkritis.

2 *Le Monde et la Vie*, 1964 m. kovas.

atstovaujant aukščiausiai ligi šiol pasiektai žmogaus išsivystymo pakopai. Šis įsitikinimas suveikė tarsi iš anksto paruoštas indas teorijai apie žemės išsivystymo lygio protėvius, kurią humanistai be klausimų sveikino kaip jų tikėjimo „progresu“ mokslinį patvirtinimą. Veltui mokslininkų užsispyrėlių mažuma pastarąjį šimtmetį atkakliai teigė evoliucijos teoriją neturint nė menkiausio mokslinio pagrindo ir prieštaraujant daugybei turimų faktų, veltui maldavo į visą šį klausimą žiūrėti griežtai moksliskai. Kritikuoti evoliucionizmą, kad ir kaip argumentuotai, buvo tas pat, kas mėginti sulaikyti potvynį. Tačiau pastaruoju metu jau pasirodo tam tikrų ženklų, kad potvynis pradeda išsisemti, ir vis daugiau mokslininkų objektyviai peržiūri šią teoriją. Todėl nemažai buvusių evoliucionistų jau atmetė ją visiškai. Vienas iš tokių – cituotasis Bunuras, kitas – Daglas Diuvaras, kuris rašo: „Gyvename laiku, kai biologai ir geologai pagaliau sutaria su astronomais, fizikais ir chemikais, kad pasaulis, visata yra visiška paslaptis, o mūsų pastangos paaiškinti ją [mokslo priemonėmis] įstrigo.“³ Toliau, suskirstęs evoliucionistus į dešimt pagrindinių grupių (su keliais pogrupiais) pagal jų įvairuojančias nuomones dėl to, koks gyvūnas atstojęs paskutinę grandį tariamoje žmogaus protėvių grandinėje (o tos jų nuomonės tėra prielaidos ir dargi tarpusavy prieštaringos⁴), jis sako: „1921 m. [Johanas] Reinke rašė: ‘Vienintelis teiginys, kokį mokslas [šiuo klausimu] gali tarti, nenusižengdamas savo orumui, būtų tas, kad jis apie žmogaus kilmę nieko nežino.’ Šiandien šis teiginys lieka toks pat teisingas, koks buvo Rankės laikais.“⁵

Tačiau, kad ir nieko nežinodamas apie žmogaus kilmę, mokslas vis dėlto nemažai žino apie jo priešistorinę praeitį. Tik šis žinojimas – atsižvelgiant į pradžioje iškeltą klausimą – mūsų protėvius mažai ko išmokytų ar net išvis neišmokytų nieko tokio, ko jie patys jau nebūtų žinoję (nebent patikslintų chronologiją), ir anaipol nesukeltų jokio didesnio jų pažiūrų pasikeitimo. Mat, žvelgdami atgal į praeitį, jie išvystų ne sudėtingą civilizaciją, o smulkias kaimiškas gyvenvietes su minimalia socialine organizacija; dar

3 Pratarinėje knygai *The Transformist Illusion*. Ghent, New York: Sophia Perennis, 1995.

4 Nes „joks savo reputaciją vertinantis evoliucionistas nepasakys, kad *bet kuri iš žinomų fosilijų* galėtų būti *Homo sapiens* protėvis“ (ten pat, p. 114).

5 Ten pat, p. 294.

anksčiau išvystų žmones, gyvenančius visai be būstų, grynai gamtos apsuptyje, be knygų, be žemdirbystės, o pačioje pradžioje – netgi be drabužių. Tad būtų teisinga pasakyti, jog senovinė pirmųkščio žmogaus samprata, paremta šventaisiais raštais bei praamžė tradicija, perduodama iš lūpų į lūpas nuo neatmenamų laikų, kalbant apie plikus materialiosios buities faktus, vargu bau labai skyrėsi nuo šiuolaikinės mokslinės sampratos, kurios pagrindinis skirtumas nuo tradicinės yra tas, kad ji tuos pačius faktus skirtingai vertina. Pasikeitė ne tiek patys žinomi faktai, kiek vertybinė nuostata.

Kaip tik dėl jos daugelyje mokyklinių vadovėlių, vaizduojančių mūsų tolimus protėvius, jiems priskirti gyvuliški bruožai. Paleontologas profesorius Ernestas Albertas Hutonas pažymi: „Ant neandertaliečio kaukolės lygiai taip pat sklandžiai galima užlipdyti ir šimpanzės bruožus, ir filosofo išraišką. Visos tokios tariamos senovės žmonių tipų restauracijos yra menkavertės, jei ne išvis bevertės, ir tik klaidina žiūrovą.“⁶

Iki nesenų laikų žmonės apie savo ankstyvuosius protėvius negalvojo blogai vien dėl to, kad tie gyveno olose bei giriose, o ne pačių pasistatytuose būstuose. Per visus viduramžius ir ligi pat seniausių istorijai pasiekiamų laikų nėra buvę taip, kad Vakarų pasaulyje nebūtų atsiskyrėlių, o kai kurie iš jų net ir savo kartos žmonių buvo labiausiai gerbiami. O ši gamtos apsuptyje gyvenusi rinktinė mažuma neabejotinai jautė geranorišką užuojautą savo broliams ir seserims, likusiems vergiškoje priklausomybėje nuo „civilizacijos“. Rytuose išvis niekada nebuvo atsižadėta senosios vertybinės nuostatos, pagal kurią geriausia aplinka žmogui yra gamta. Antai hindams baigti savo dienas nepalietos gamtos apsuptyje iki šiol yra privilegija ir idealas.

Tiems, kas pasirengę tokį požiūrį suprasti, nebus sunku suvokti, jog žemdirbystė, pasiekusi tam tikrą išsivystymo laipsnį ir toli gražu nebūdama joks „progresas“, iš esmės buvo pirmasis žingsnis į paskutinę žmogaus degeneracijos fazę. Senajame Testamente šis „žingsnis“, neabejotinai apėmęs šimtus žmonių kartų, sutrauktas į Kaino asmenį, atstovaujantį žemdirbystei (pabrėžiant skirtumą nuo medžioklės ir gyvulininkystės), įkūrusį pirmuosius miestus ir atlikusį pirmąjį nusikaltimą. Pasak Pradžios knygos komentarų, Kainas

6 Pagal citatą knygoje: Evan Shute. *Flaws in the Theory of Evolution*. London: Temside Press, 1966, p. 215.

„turėjo aistrą žemdirbystei“, o žemę nebent atsitiktinai tedirbusių klajoklių medžiotojų-piemenų požiūriu, šitoks polinkis – didelis nuosmukis: profesionali žemdirbystė reiškia sėslumą, vedantį prie pastovių gyvenviečių atsiradimo, ir iš jų anksčiau ar vėliau išaugančių miestų, o senajame pasaulyje, kuriame piemens gyvenimas visuomet siejosi su nekaltumu, miestai visuomet buvo laikomi ištvirkimo židiniai. Tacitas pasakoja, kad jo laikų germanai baisėjęsi matydami namus, ir netgi šiandien esama nomadų ar pusiau nomadų tautų – kaip kad indėnai, pavyzdžiui, – kurios jaučia spontanišką panieką viskam, kas prikausto žmogų prie vienos vietos (kaip kad žemdirbystė) ir taip apriboja jo laisvę.

Raudonodis neturi jokio poreikio „prisitvirtinti“ prie šios žemės, kur viskas tveriasi, standėja ir kristalizuojasi – galima pasakyti, „suakmenėja“. Tai ir paaiškina indėnų pasibjaurėjimą pastatais, ypač akmeniniais, taip pat neturėjimą rašto, kuris, šiuo požiūriu, „sustingdo“ ir „nužudo“ šventą Dvasios tėkmę.⁷

* * *

Ši citata nuo žemdirbystės perkelia mus prie rašto. O dėl to prisimintina, jog ir druidų požiūriu, pasak Cezario, pavesti raštui šventą mokymą reikštų jį išniekinti. Įmanoma pateikti daugybę pavyzdžių, kad nesinaudojimas raštu, kaip ir nesinaudojimas žemdirbyste, gali turėti labai rimtą pagrindą. Kad ir kaip, nepaisant mūsų papratimo kalbos meną sieti su raštingumu, užtektų vos akimirką pagalvoti, kad suprastume tarp jų nesant jokio būtino ryšio. Kalbos kultūra yra visiškai nepriklausoma nuo rašto, kuris išvis kalbos istorijoje atsiranda labai vėlai ir tik kaip papildas. Ananda Kumarasvamis apie, jo žodžiais tariant, „ištisą klasę pranašų literatūros, apimančią Bibliją ir vedas, taip pat Edą, didžiuosius epus ir apskritai visas 'geriausias knygas'“, yra pasakęs:

Daugelis šių knygų egzistavo jau gerokai anksčiau, nei tapo užrašytos, daugelis iki šiol neužrašytos, o kitos jau yra arba netrukus bus prarastos⁸.

7 Frithjof Schuon. *The Feathered Sun*. Bloomington, Indiana: World Wisdom, 1990, p. 67.

8 A. K. Coomaraswamy. *The Bugbear of Literacy*. London: Perennial Books, 1979, p. 25.

Nesuskaičiuojama daugybė beraščių žmonių yra buvę aukštai išlavintos kalbos meistrai. „Geriausia aš linkęs laikyti tą [Hebridų] salų [škotų] tarmę, kuria kalba visiškai beraščiai <...> šviesios galvės ir stulbinančios atminties senoliai, paprastai labai neturtingi, tebegyvenantys atokių salelių atokuose užkampiuose ir kalbantys vien tik geilų kalba.“⁹ „Sakytinės tradicijos gebėjimas perduoti per šimtus metų milžiniškus masyvus eilių įrodytas ir pripažintas. <...> Šiai sakytinei literatūrai, kaip ją vadina prancūzai, šiuolaikinis išsilavinimas ne draugas. Kultūra ją sugriauna, kartais stebėtinai greitai. Tautai pradėjus skaityti <...> tai, kas kitados priklausė jai visai, tampa vien beraščių paveldu ir netrukus – jei tik nėra užrašoma kokio senienų rinkėjo – išnyksta visiškai.“¹⁰ „Jei turėtume išskirti esminį veiksni, lėmusį Anglijos kaimo kultūros nuosmukį, mes būtume priversti pripažinti, jog tai – raštingumas.“¹¹ „Naujuosiuose Hebriduose vaikai mokosi klausydami ir stebėdami <...> nesigriebiant rašto, atmintis puiki, tradicija tiksli. Augantis vaikas išmokomas visko, kas žinoma <...> Pasakojama dainomis <...> Tūkstančiai mitų, kuriuos išmoksta kiekvienas vaikas (dažnai žodis žodin, o vienas pasakojimas gali trukti valandų valandas), sudaro ištisą biblioteką <...> klausytojai pagaunami iš žodžių nuaustu tinklu.“ Tarpusavyje jie kalbasi „tokia tikslia ir dailia kalba, kokią mes jau esame praradę <...> Baltųjų spaudžiami, vietiniai rašto išmoksta lengvai, tik laiko jį keistu ir tuščiu užsiėmimu. Jie sako: 'Argi žmogus nebegali įsiminti ir pasakyti?'“¹²

Pažymėtina, jog tarp Mekos kilmingų arabų, prieš įsigalint islamui, gyvavo paprotys siųsti savo sūnus mokytis pas dykumų beduinus, nes šie nomadai, visiškai beraščiai, garsėjo kalbantys grynesne arabų kalba nei jų „civilizuotesni“ gimnaisčiai miestiečiai.

Neabejotina, jog apskritai „civilizacija“ atima iš žmogaus jo prigimto budrumo bei dėmesingumo patį smaigalį – savybę, perdėm būtiną kalbai

9 J. F. Campbell. *Popular Tales of the West Highlands*. Birlinn, 1994.

10 Džordžas Laimenas Kitridžas įžangoje knygai: F. G. Child. *English and Scottish Popular Ballads*. Hippocrene Books, 1989.

11 W. G. Archer. *The Blue Grove*. London: George Allen & Unwin, 1940, pratarmėje.

12 T. Harrison. *Savage Civilisation*. London: Victor Gollancz, 1937, p. 45, 344, 351, 353. [Dabar Naujieji Hebridai vadinami Vanuatu. – *Vert. past.*]

išlikti. Raštingumas, be visa ko kita, užliūliuoja žmones tariamo saugumo jausmu, suteikdamas apgaulingą paguodą, neva kasdienė kalba nebėra vienintelis lobynas, kuriame saugomas jų kalbos turtas. Ir vos tik išsakinija mintis apie dvi kalbas – vieną rašomąją, kitą šnekamąją, – šnekamoji kalba tampa pasmerkta santykinai sparčiai degradacijai, o galų gale nusitempia paskui save ir rašomąją kalbą.

Vakaruose šiandien šnekamosios kalbos degradacija yra pasiekusi tokį laipsnį, kad žmogui, – kuris dar šiek tiek pasistengia, dėstydamas savo mintis raštu, – toks dalykas kaip pasididžiavimas sklandžia kalba išvis nepažįstamas. Tiesa, žmonės išmokyti kalbėdami vengti tam tikrų dalykų, bet vien tik socialiniais sumetimais, neturinčiais nieko bendra su kalbos sklandumu ar kokia nors kita pageidautina iškalbos ypatybe. Ir vis dėlto žmogaus kalbėsena lieka kur kas reikšmingesnis veiksnys jo gyvenime nei jo rašysena, nes ji daro sielai ilgalaikį poveikį, kokio niekuomet nepadarys prišokamas skrebenimas.

Nereikia nė sakyti, jog šių pastabų paskirtis – ne neigti rašto naudą. Kalba ir savaime linkusi išsigimti, netgi tarp beraščių. Ypač tokiais atvejais, kaip tremtis ar svetimšalių įsivyravimas, per stebėtinai trumpą laiką gali būti pamiršta daugybė dalykų. Kas būtų likę, pavyzdžiui, iš žydų dvasinio paveldo, jeigu ne raštas? Vis dėlto negalima aiškinti, esą raštas suteikęs žmogui kažkokį pranašumą. Tiesą sakant, ir būtinas jis tapo tik kaip mažesnė blogybė iš dviejų, ištikusių žmogui pasiekus atitinkamą nuosmukio laipsnį.

Bet kuri iš mums žinomų kalbų tėra nuskurdinta senesnė atitinkama kalba, ir kuo toliau į praeitį leidžiamės, tuo kalba darosi galingesnė ir išpūdingesnė. Ir sudėtingesnė. Tad seniausios žinomos kalbos, ypač tos, kurios daug senesnės už pačią istoriją, yra itin subtilios ir išstobulintos struktūros, reikalaujančios iš kalbėtojo didesnio susitelkimo ir budresnio proto nei bet kuri iš paskesniųjų. Per laiką nuskursta žodžių daryba ir skambesys, supaprastėja gramatika ir sintaksė.

Žinoma, nors laikas sudėvi kalbos kokybę, kiekybiškai joje visuomet yra tiek žodžių, kiek reikia ją kalbantiems žmonėms. Pavyzdžiui, didėjantis materialių daiktų skaičius lemia atitinkamą daiktavardžių pagausėjimą. Tačiau šiuolaikinių kalbų nauji žodžiai dirbtinai nukalami ir įvedami iš išorės, o seniausios iš žinomų kalbų, be

vartosenoje jau esančių žodžių, turi tūkstančius nepavartotų virtualių, kurie, jei tik prireikia, gali būti organiškai sudaryti dėl begalinio žodžių kūrybingumo, slypinčio pačioje kalbos struktūroje. Šiuo atžvilgiu kaip tik šiuolaikinės kalbos veikiau yra „mirusios“ ar „merdinčios“ palyginti su senosiomis, kurios – net jeigu tapo „mirusios“ ta prasme, kad nebevartojamos, – savyje tebėra itin gyvybingi organizmai.

Tai nereiškia, kad senosioms kalboms ir tiems, kas jomis kalbėjo, trūko sveiko paprastumo. Tikrasis paprastumas anaipol nėra tiesioginė sudėtingumo priešybė – šio toks sudėtingumas netgi būtinas paprastumui išsiskleisti. Tik reikia skirti sudėtingumą kaip sistemą ar tvarką nuo painiavos kaip netvarkos ar net visiško jovalo. Atitinkamai paprastumą reikia skirti nuo supaprastinimo.

Žmogus, kai jis iš tikrųjų paprastas, yra sutelktas vienis – iš pagrindų nuoširdus, neatskięs nuo paties savęs. Palaikydama savyje tokią sutelktą integraciją, siela privalo kaskart iš naujo prisitaikyti prie susidarančių aplinkybių, o tai mena didelį lankstumą ir įvairių psichikos dalių paslankumą – kiekviena iš jų turi būti pasirengusi tobulai sutikti su kitomis, nepriklausomai nuo apėmusios nuotaikos. Šitai glaudžiai suausta sintezė, kuria remiasi tikras paprastumas, – tai ir yra tasai sudėtingumas, kuris taip ryškiai skiriasi nuo painiavos.

Toks sudėtingumas kaip tik būdingas senosioms kalboms, kurios dėl jo paprastai vadinamos *sintetinėmis* – priešingai šiuolaikinėms *analitinėms* kalboms. Tik dėl itin apgavotos gramatinių taisyklių sistemos įvairios kalbos dalys – analogiškai sielos dalims – gali būti taip kaitomos, kad tiksliai sutiktų tarpusavyje, suteikdamos sakiniui kone į vieną žodį sutelktą vientisumą. Sintetinės kalbos paprastumas išties palygintinas su iškilais meno kūrinio paprastumu – nebūtinai priemonių, bet visuminio poveikio požiūriu. Kaip tik tokio kuo aukščiausio laipsnio paprastumo, manytina, yra buvusi prokalbė – ir, pridurkime, ja kalbėjusieji.

Šitokia tad būtų išvada, kurią nurodo visi turimi lingvistiniai duomenys. O kalba žmogaus gyvenime yra tokia iš pagrindų svarbi, taip intymiai susijusi su žmogaus siela, kurios tiesioginė apraiška pati yra, kad jos duomenys turi aukščiausią psichologinę reikšmę.

* * *

Daugiau nei prieš du tūkstantmečius senovės kinų daoistų išminčius Džuangdzi yra pasakęs:

Senolių žinojimas buvo tobulas. Kaip tobulas? Pradžioje jie dar nežinojo, kad esama daiktų (skiriamų nuo Dao, Kelio, reiškiančio amžinybę ir begalybę). Tai visų tobuliausias žinojimas, prie kurio nėra ką pridurti. Paskui sužinojo, kad esama daiktų, bet dar neskyrė jų vieno nuo kito. Paskui ėmė juos skirti vieną nuo kito, bet dar nebuvo pradėję jų vertinti. Pradėjus vertinti, Dao [žinojimas] buvo sugriautas.

Iš pažiūros visai kitokią, tačiau iš esmės tą pačią žinią neša lietuvių liaudies daina, pasiekusi mus iš priešistorijos apybrėkšmių. Daina pasakoja, kaip *Mėnuo Saulužę vedė pirmą pavasarėlį*, kaip paskui *Mėnuo viens vaikštinėjo, Aušrinę pamylėjo*, dėl ko Dievas, Saulės tėvas, *jį kardu perdalijo*¹³.

Saulė visuotinai simbolizuoja Dvasią, saulės šviesa – tiesioginį dvasinį žinojimą, o mėnulis – žmogaus protą, protu pasiektą pažinimą, kuris, kaip ir mėnulio šviesa, tėra atspindėtas, netiesioginis. O kaip tik protas „skiria daiktus vieną nuo kito“ ir juos „vertina“.

Saulę vedęs Mėnuo – tai pirmapradis Žmogus, turintis abi prigimtis: žmogiškąją ir dieviškąją. Kaip mėnulis atspindi saulę, taip žmogaus siela visais savo gebėjimais ir visomis dorybėmis atspindi dieviškuosius pradus. Tad mėnuo, simbolizuojantis žmogiškąją prigimtį, atitinka visuotinai žinomą mokymą, kad žmogus yra „sukurtas pagal Dievo paveikslą ir panašumą“ ir žemėje atstovauja Dievui.

Sukūrimas reiškia atskyrimą nuo Dievo. Kūrimo veiksmas paleidžia išcentrinę judesį išorėn, tendenciją išsiskirti, kuriai pavaldžios visos gyvos būtybės. Tačiau gyvūnų ši tendencija ribota, nes jie nėra laisvi. Kūrėjo laisvą valią jie atspindi tik iš tolo ir tik iš dalies, ir kadangi turi mažiau nei žmogus laisvės pasirinkti gėrį, tai kartu ir mažesnis pavojus jiems degraduoti. Žmoguje šį

išcentrinį impulsą išorėn *pirmą pavasarėlį* dar tobulai atsvėrė jo aukštesniosios prigimties trauka.

Abiejų žmogaus prigimčių sąlyčio taškas, sielos viršūnė ir kartu pats jos centras (nes Dangaus Karalystė yra „viduje“ ir kartu „aukščiau“) daugelyje religijų vadinamas Širdimi (didžiąja rašau skirdamas nuo kūno širdies). Širdis – tai Intelkto sostas (ta prasme, kuria žodis *intellectus* vartotas viduramžiais, tai yra „sauliškas“ sielos gebėjimas suvokti dvasines tiesas tiesiogiai, priešingai „mėnuliškam“ protui, atminčiai ir vaizduotei, kurie tėra atskiri Intelkto atspindžiai).

Pradžioje iš Mėnulio ir Saulės jungties atsišakojantis, išsiskiriantis „gėrio ir blogio pažinimas“ buvo visiškai pavaldus į vidų nutaikytam vieningančiam Širdies žinojimui, visas būtybes gręžiančiam atgal į Kūrėją. Mėnulio perdalijimas reiškia Širdies ir proto, Intelkto ir racionalumo išsiskyrimą, kurį lydi tiesioginio vieningančio žinojimo praradimas ir žmogaus vergystė netiesioginiam dualistiniam „gėrio ir blogio pažinimui“.

Tokia proto savivalė, perteikta „vieno vaikštinėjančio“ Mėnulio įvaizdžiu, atveria grynai profaniškų impulsų bei poelgių galimybę. Pamesti didesnę šviesą (Saulę) dėl mažesnės (Aušrinės), kaip pasielgė Mėnulis, – tai jau nebe dvasingumas, kaip ir atverti Pandoros skrynią ar atsikąsti uždrausto vaisiaus.

NELIETUVIŠKA ASMENVARDŽIŲ RAŠYBA

Bunuras, Lui = Louis Bounoure
 Darvinas, Čarlzas Robertas = Charles Robert Darwin
 Deliažas, Yvas = Yves Delage
 Diuvaras, Daglas = Douglas Dewar
 Hutonas, Ernestas Albertas = Earnest Albert Hooton
 Kitridžas, Džordžas Laimenas = George Lyman Kittredge
 Kumarasvamis, Ananda = Ananda Coomaraswamy
 Lemuanas, Polis = Paul Lemoine
 Pivetò, Žanas = Jean Piveteau
 Reinkė, Johanas = Johannes Reinke
 Tacitas, Publijus Kornelijus = Publius Cornelius Tacitus

Ištraukos iš straipsnio: Martin Lings. *The Past in the Light of the Present & the Rhythms of Time. The Underlying Tradition: An Introduction to Perennial Philosophy*. Edited by Martin Lings & Clinton Minnar. Bloomington, Indiana: World Wisdom, 2007, pp. 35–54.

Parinko ir iš anglų kalbos išvertė Dainius Razauskas

13 Straipsnyje visur kabutėse pateikiami tik angliški dainos ištraukų vertimai. Lietuviškame vertime pasirodė sklandžiau juos pakeisti atitinkamomis originaliomis ištraukomis iš leidinio L. Rėza. *Lietuvių liaudies dainos*. Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla, 1958, p. 93, Nr. 27.